

bricandis unus tantummodò dies sufficiat, in formanda instruendâque terrâ quinque dies consumantur. Porrò 4° quas nubes nos vocamus nostro (scil. auctori) solidum quoddam diductum est, quo aquæ superiores distinerentur ab inferioribus. Quùm 5° sol nondùm existeret, dierum tamen noctiumque sunt vicissitudines. Animalia denique ex terrâ pronascuntur. Quæ quùm ita sint, jam spontè patebit, quàm rectè hoc veteris opinionis commentum revocetur atque examinetur ad accuratam rerum physicarum scientiam, quâ nostra ætas gaudet (1). Ergo.

Resp. ad primum; Dist.: Id est, nemo non agnoscat Moysen non hunc sibi finem præstituisse, ut nempe nos doceret physicam et astronomiam, concedo; in Moysis mente falsas physicæ et astronomiæ notiones hæsisse, quas fingunt adversarii, nego; alterum enim ab altero dispescendum est. Primum libenter damus, alterum prorsus negamus, quum sine causâ id sibi adversarii fingant. Ad secundum, nego; hoc enim nunquam credit Moyses, neque ex ipsius verbis conjicitur. Quòd si exhibet solem, lunam et sidera terræ commodis inserentia, ratio in promptu est, quia scilicet sibi geoniam potissimum describendam assumpsit ac de cælo non nisi obiter loquitur, quatenus nempe systema cæleste cum telluris systemate conjungitur, neque unquam innuit unicum cælestium corporum finem esse, ut terræ commodis inservirent; multò minus asserit, quod ei affingitur, corpora esse in cæli fornice veluti defixa, quod non est nisi adversariorum interpretatio. Ad tertium, dist.: Ob rationem nuper allatam, concedo; secus nego. Addenda præterea sunt, quæ de dierum horum naturâ superius significavimus. Ad quartum, nego pariter, quum iterum hoc non sit nisi gratuitum horum biblicorum glossema. Nusquam Moyses nubes exhibet ut solidum quoddam diductum, quo aquæ superiores distinerentur ab inferioribus; sed firmamentum, id est, atmosphæram exhibet detinentem aquas superiores easque dividendam ab inferioribus, quod quidem atmosphære officium esse ipsa recens physica docet (2). Ad quintum, resp. nostrum non

(1) Rosenmuller Scholia in vet. Test. Lips. 1821, tom. 1, in cap. 1 Genes.

(2) Nescio quare Rosenmuller vocem רָקִיעַ verterit solidum expansum; illud enim solidum de suo adjecit, cum vox ista, quæ est à רָקַע expandit, extendit, etc., de se minimè postulet ejusmodi solidi notionem, sed hæc voce Moyses, ut patet ex contextu, designavit atmosphæram, quæ globum nostrum circumambit, cujus potissimè duplex officium est, impediendi nempe pressione suâ super telluris superficiem, ne aquæ inferiores sursùm ferantur et per evaporationem diffuant, et ne aquæ superiores seu vapores in terram decidant, quod propterea accuratissimè expressit Moyses etiam juxta recentiorum physicorum placita, dum factum à Deo tradit firmamentum, quo dividerentur aquæ ab aquis. Congruit arabico vox, stipavit rem aliquam veluti puteum, ne corrueret. Quid ad nos, si Homerus, Empedocles, Artemidorus cæterique greci sive poetæ, sive philosophi, rudiori quâ utebantur physicâ, censuerint cælum solidum esse? Quæ conventio Moysis ad philosophos? Ita tamen se res habet: isti noster consueverunt ad profanos auctores biblia exigere, ut iis affingant, quæ nusquam docuerunt, et hæc ratione

esse litem componere inter interpretes circa hanc lucem primigeniam. Sufficit animadvertere scriptorem, qui vulgares rudium temporum opiniones amplecteretur et referret, nunquam dicturum lucem illustrasse terram, et dierum noctiumque fuisse vicissitudines, antequam sol existeret; si autem certum esset (quod nos tamen minimè affirmamus) Moysis doctrinam cum systemate Newtoni de lucis emissionem componi non posse, sed supponere materiam lucis seu ætherem per orbem universum diffusum, nihil detrimenti doctrina illa pateretur; quin imò, mirabilior evaderet. Recentiorum enim experimentis factum est, ut systema vibrationum ætherearum à doctissimis physicis præferatur systemati emissionis, quod cum experimentis illis conciliari nequit. Verùm hæc ad theologos non pertinent (1). Ad sextum, dist.: Verùm tamen non absque Dei jubentis imperio, concedo; per se, nego. Ad septimum, resp.: Fundamentis de medio sublatis, necessariò corrui conclusio, quæ inde deducitur, quæque non prodit nisi ingentem libidinem carpenti biblicam doctrinam, eamque exponendi incredulorum oppugnationibus. Ast inanes semper erunt omnes conatus, cum non humani, sed divini spiritus ductu Scriptura fuerit exarata, ac proinde fluctus omnes intumescens humanæ scientiæ, quoties ad hunc scopulum perveniunt, confringuntur penitus ac illiduntur: poterunt impiorum molimina ad tempus illudere, ac citius seriùsve naturales ipsæ scientiæ, quò perfectiorem gradum pertingent, eò libentiores fasees religioni submittent, eique famulabuntur.

CAPUT III.

DE MOSAICA EPOCHÀ, IN QUANTUM SPECTAT HUMANUM GENUS.

Mosaica chronologia, ut superius innuimus, ab hominis creatione initium capit. Juxta hebraicam veritatem et latinam Pentateuchi versionem, sex circiter annorum millia à primi hominis creatione ad nos usque effluxissent; septem verò et amplius juxta græcam Alexandrinam, seu 70 versionem; samaritanus codex

incredulorum oppugnationibus Scripturam objiciant.

Dolendum verùm est D. Calmet in diss. de mundi creatione prævisse recentioribus biblicis protestantibus in tribuendis Moysi erroribus contra physicam; de quo A. appositè Feller inquit: « C'est surtout l'histoire de la création que ce célèbre commentateur s'est plu à embrouiller, en attribuant à Moïse des opinions fausses sur la physique du monde; mais quand on examine le texte, on est surpris de n'y pas trouver ce que le savant Bénédicte a cru y voir. La physique de Moïse est la plus simple, la plus modeste, la plus sûre, qui ait jamais été écrite... aussi le monde de Moïse, je veux dire, son récit de la création, est en considération même chez les infidèles depuis 5000 ans; tandis que les systèmes les plus ingénieux se sont évanouis en se dévorant les uns les autres, Catéch. philosoph., t. 2, § 299, n. (a).

(1) Patet hinc insulsè prorsus pronuntiâsse Voltaire more suo in Bible enfin expliquée Moysis systema de luce à sole independente falsum à Newtono ostensum esse; imprudenter verò se gerere nuper biblicos, qui nedùm satagant biblia cum scientiâ conciliare, omnes suos conatus eò dirigunt, ut ea inter se collidere evincant.

mediam epocham indicat (1). Increduli, qui undique corrogant quidquid divinæ revelationi adversari ipsis videtur, ex Ægyptiorum, Chaldaeorum, Indorum atque Sinensium annalibus, et historicis documentis arma sibi compararunt ad arguendum falsitatis Mosaicam historiam. Infelici porrò exitu eos pugnasse in tantâ historiæ et rei criticæ luce nunc ita compertum est, ut vix nos non pigeat eorum argumenta proferre. In iis tamen congerendis id luci habemus, quòd inde pateat, quàm infirma sint eorum tela, qui adversus religionem assurgunt, ac præterea ex analogiâ istorum argumentorum cum cæteris ejusmodi difficultatibus palàm fiat, nihil esse quod pertimescat christiana Religio ab impiorum ejujuscumque ætatis et indolis conatibus: sit propterea

PROPOSITIO. — Frustra increduli ex historicis documentis affirmant humanum genus antiquius esse epochâ quam Moyses constituit.

Et sanè I. Nullæ priorum temporum rationes, quæ historia nomen sibi promereantur, et quæ accuratè consideranti non sese fabulosas pandant, huic epochæ adversantur. Nulla chronologia occidentalium gentium per continuam seriem assurgit, ultra tria annorum millia. Non est cur sermo fiat de septentrionalibus Europæ populis, nec de Anglis, Gallis, Hispanis et Italis, præsertim septentrionalibus. Græca historia antiquissima mythologica omnino est. Antiquissimus profanus historicus, cujus extant opera, est Herodotus qui florebat 440, an. ante Christum: historici, quos ipse consulere potuit, annis vix centum eum præcesserant. Berosus et Manetho pertinent, hic ad tertium ante Christum seculum, ille ad tertium vel quartum. Hebræi tantum habent solutâ oratione conscriptos annales Cyri epochâ anteriores. Quæ narrantur de migrationibus Cecropis, Deucalionis, Cadmi, Danaï et Dardani referri videntur ferè ad Moysis ætatem (2). Ab Americanis vel à Mauris Africæ incolis antiquissimas historias expectare ridiculum esset (3).

II. Verùm ad particularia descendamus: si quæ historica documenta humanum genus antiquius esse evincerent epochâ à Moysè in Genesi constitutâ, hæc profectò essent ægyptia, chaldaica, indica atque sinensia, quæ nobis increduli perpetuò obtrudunt. Atqui hæc minimè id evincunt. Objecta enim Babyloniensia et Ægyptiaca chronica tanquam omni historica fide destituta repulerunt viri antiquitatis scientissimi. Ea aspernatur Tullius, profligat Plutarchus (4); Varro autem, qui inter romanos archæologus peritissimus ha-

(1) Textus hebr. à creatione ad diluvium enumerat an. 1656. Versio septuag., an. 2242, à diluvio autem usque ad vocationem Abraham juxta text. hebr. fluxerunt an. 567, juxta septuag., an. 1145. Contra verò Cod. samarit. à creatione mundi ad diluvium numerat duntaxat an. 1507, à diluvio autem usque ad vocationem Abraham an. 1017.

(2) Vide Usserium Annales V, et nov. Test. ed. Genev., 1722; Ætas mundi III, p. 12, seqq.

(3) Conf. Klaproth in Annali di scienze religiose, Roma 1835 n. 5, p. 586.

(4) Conf. Gerdil Saggio d'instruz. teol. de Deo creat.

bebatur, annos bis mille ante æram christianam ægyptiacis rebus assignat. Quæ quidem confirmantur ex ipsâ Moysis doctrinâ et agendi ratione; potuisset enim Moyses (in Ægypto natus et eruditus) humano generi originem longè antiquiorem attribuire, eidem tamen æram recentissimam bis mille circiter annorum, quingentorum verò à Noachicâ alluvione præstituit coràm ipsâ Ægyptiorum gente, universoque orbe. Evidens igitur argumentum est, nullum tunc monumentum extitisse, quo ipse falsitatis argui posset. Moyses præterea prævidet ac vaticinatur dispersionem populi sui per universas gentes: certus igitur erat nullum unquam monumentum in universo terrarum orbe reperitum iri ad libros suos mendacii arguendos idoneum.

III. Firmiter etiam argumento nostro robor accedit ex veterum pariter agendi ratione. Joseph Flavius in suâ archæologiâ, ut probabiliora Romanis mosaica instituta exhibeat, non semel imminuit eventa sive facta prodigiosa, nunquam tamen aliquid immutat de Mosaicâ chronologiâ, imò eam ex professo tuetur in libris contra Appionem. Celsus inter christianæ Religionis impugnatores satis eruditus, quique datâ operâ creationis epocham aggreditur, post plures irritos conatus, tandem vel invitus καὶ ἄνωγ, ut loquitur Origenes (1), fateri debuit mundi novitatem, neque gentem ullam, aut monumentum aut factum reperiri, quod epocham à Moysè definitam prætergrederetur. Demùm Democritus, peragratis Ægypti, Chaldaæ, Persidis, Æthiopiæ ac Indorum regionibus, prout refert Diogenes Laertius (2), omnibus documentis sedulò excussis, in Græciam tandem se recipiens, mundum recens ortum proclamavit, nec ullum monumentum Thebarum bello aut Trojæ excidio antiquius reperiri affirmavit. Hinc ex ejus nomine Lucretius interrogat:

... Si nulla fuit genialis origo,
Terræ et cæli, semperque æterna fuere,
Cur supera bellum Thebarum et funera Trojæ
Non alias alii quoque res cecinere poeta?
Quo tot facta virum toties cecidere?.....

Respondet autem:

... Habet novitatem summa, recensque
Natura est mundi, neque pridem exordia cepit (3).

IV. Nec magis firmum fundamentum constitui potest in Sinensium annalibus, quos non ita pridem certatim increduli proferebant (4). Tres enim in epochas dispertunt Gouget et Gerdilius (5). Prima universim et ex integro mythologica est; fabulis anilibus ætera planè scatet; postrema aliquam historiæ speciem præ se ferre videtur, quæ tamen vix ab Abrahami vocatione originem ducit.

Ad indicas verò antiquitates quod spectat, quibus

(1) Lib. 1 cont. Celsum, n. 20. ed. Maur.

(2) Lib. 9, segm. 55.

(3) Lib. 5, de rerum Naturâ, v. 525, seqq.

(4) Ut Voltaire passim præsertim in quest. sur l'encyclopéd.

(5) Saggio d'instruzione teologica de Deo creat. opp. ed. rom. t. 10.

tanteperè fidunt Voltaire ejusque assectæ, ac profectò plus æquo studuit Guillelmus Jones, à cæteris sodalibus Anglorum societatis Calecutii demonstratum est, eas non assurgere ultra Sinensium atque Ægyptiorum monumenta (1). Ezour-Vedæ autem codicem, cui tanta antiquitas et auctoritas tribuebatur, librum esse spurium nuper critici deprehenderunt (2). Quæ igitur Sinenses, Babylonenses, Ægyptii, Indi, ut gentis suæ primordia augustiora redderent, adornarunt certatim, splendide sunt fabulæ, quæ sacrarum Scripturarum testimonium lædere nullâ ratione valent.

V. Cum mosaicâ historiâ mirum in modum profana historia consonat. Historicus sacer narrat filios Noe in campo Sennaar prope Euphratem versatos primitus esse, seu Chaldaeam primùm incoluisse: atqui Babylonenses, Assyrii, quibuscum commiscerentur Chaldaei, primæ nationes sunt, quas Herodotus et Diodorus Siculus commemorant, quarum, ut vidimus, nullum monumentum affertur, quod ultra, nedùm mundi originem Genes. 1. descriptam, sed nec ultra diluvii catastrophem progrediatur. Scientiarum præterea atque artium initia et progressus infantiam mundi invictè demonstrant. Ante Hebræorum legislatorem, quis nobis germanæ qualiscumque scientiæ indiget vestigium? Cadmus quippe ex Phœniciâ omnium primus perhibetur, saltem ex communiori sententiâ (3),

(1) Bibl. britannique, tom. 16, p. 347, seqq. Geneva 1801, ubi invenies compendium Vedæ exliss. W. Jones inserta in Asiatic Researches; or transactions of the society instituted in Bengal, etc., 1788-1816.

Conf. etiam Cuvier, Discours sur les révolutions du globe, § 257-280, § 506-519.

(2) Voltaire summam antiquitatem Ezour-Vedam tribuit tum in op. Philosophie de l'hist., c. 17, tum in Défense de mon oncle, c. 12, adè ut scribere non dubitet: « On ne peut pas douter qu'il n'ait été écrit avant l'expédition d'Alexandre dans les Indes. » Conf. etiam l'Ezour-Vedam ou ancien commentaire du Vedam, traduit du sanscrit par un brame. Yverdon 1778, t. 1; observations préliminaires p. 152, seqq. Nuper verò demonstravit Ellis sodalis collegii Madras, Ezour-Vedam opus esse conscriptum à P. Roberto de Nobilibus S. J., an. 1621, cujus autographum ipsemet diligenter evoluit in Indiis, ubi asservabatur in antiquo Jesuitarum collegio. Exaratum autem est linguâ sanscriticâ, quam P. de Nobilibus optimè callebat, ut viam sterneret Indiis faciliorem ad christianam fidem amplectendam. Dissertatio D. Ellis inserta est vol. 14. Asiatic Researches. Conf. The british catholic colonial quarterly intelligencer, n. 2, p. 161, art. Robertus de Nobilibus and his Ezour-Vedam. London 1854.

Animadvertendum tamen est longè ante ejusmodi Anglorum perlustrationem notum fuisse catholicis Ezour-Vedam apocryphum opus fuisse. In op. enim: Codices mss. indicis bibliothecæ de Propagandâ dicitur hoc opus est apocryphum. Sonnerat vol. 2 p. 41, liv. 5, jam suo tempore scribebat: « C'est un livre de controverse écrit à Manilapatam par un missionnaire... c'est à tort que M. de Voltaire et quelques autres donnent à ce livre une importance qu'il ne mérite pas. »

(3) Dixi juxta communiorum sententiam, nam Freretus in Mémoires des inscriptions, etc., t. 5 p. 511, seqq. contendit 1° Cadmum Moysen an. 105, antiquiorum esse; 2° græcos characteres seu litteras proprias habuisse, quum Cadmus ad eos detulit characteres phœnicos, quos propriis substituerunt. (Vide ibid. p. 615.)

qui litteras in Græciam detulerit duodecimo aut sexto decimo seculo ante æram christianam. Ante Thaletem et Pythagoram vix audita philosophiæ notio (1). Pingendi atque sculpendi artes felicioribus duntaxat temporibus apud Græcos excelluerunt, earumque auctores ferè omnes innotescunt. Quod si recentioribus archaeologis fidem adhibemus, Italia jam sua habebat politioris cultus monumenta, cum vix è barbarici sinu Græcia emergere inciperet (2). Unde factum est, ut procul missis mythologicis omnibus antiquis narrationibus, qui historiam veterem scribere aggrediuntur à detectis nuper in Etruriâ præsertim monumentis initia ducant in iisque fundamenta jacent. Hæc autem monumenta longè recentiora sunt et in eam epocham incidunt, quâ homines post phalegicam dispersionem in exiguas primùm societates coaluerunt (3). Jam verò si hominis creatio per tot annorum myriades, quas fabulabantur increduli, supra Moysen altius conscenderet, undenam factum est, ut hominum ingenium incultum prorsus tanto temporis spatio contra ipsius naturam persisterit?

VI. Consonant demùm ipsæ observationes geologicae, prout ostendunt commemorati Cuvier, De Luc, Brocchi, etc., ex quibus constat vel nusquam hætenus reperta ossa fossilia humana, vel si quæ novissimis temporibus reperta perhibentur (4) si verè fossilia dici debent, certè rarissima esse: sic neque instrumenta vel metallica vel lapidea vel alterius ejuscumque naturæ ab hominibus fabrefacta et elaborata reperiuntur in locis et adjunctis, quæ nimiam antiquitatem ostendant, ex quo sequi videtur non modò humanum genus epochâ à Moysen indicatâ antiquius non esse, sed fortassè etiam tempore diluvii notici non ita dispersum fuisse, nec ita multiplicatum, ut multi putant (5).

Reliqua præmittito, ne in re non dubiâ argumentis uti videar non necessariis, cum ex dictis faciliè constet frustra incredulos laborasse ad ostendendum

(1) Vide Diogenem Laert. in præmio seg. 12, 13.

(2) Sic inter cæteros sentiunt Clavier, Histoire des premiers temps de la Grèce, discours prélimin. ac inter nostros Italos Mech. Delfico Dell' antica numismatica della città di Atri ec. Napoli 1826, p. 41; quæ opinio magis invaluit ex quo tot monumenta effodiuntur ex Etruriæ regalis veteri provinciâ apud vetulonienses, populonienses, tarquinenses, vulcienses ac caeretes præsertim: hæc tamen omnia nondùm ita sunt certa, ut non de ipsis inter se certent archaeologi.

(3) Delfico op. cit.

(4) Conf. Discorso del sig. Bar. Cuvier su le rivoluzioni del globo, trad. con note del Sac. Ignazio Paradisi Firenze 1828. t. 1. § 201, seqq. De-Luc, Lettr. physiques cit. Brocchi op. cit. Introduzione. p. 56, seqq. Fossile porrò dicitur quod sub terrestribus, ut vocant, stratis fossium est. Circa hæc fossilia humana, seu, ut vocant, anthropolitas, vide quæ cl. Cam. Ranzani Elementi di Zoologia tom. 2, Bologna 1821, scripsit in proluxâ adnotatione addendâ ad hominis articulum, p. 720, seqq. ubi accuratè expendit, quæ à geologis de ejusmodi ossibus fossilibus reperta dicuntur et judicicia quæ ab ipsis lata sunt.

(5) Inter cæteros ita censent auctores angli Historiæ universalis t. 1.

genus humanum ex historicis documentis antiquius esse epochâ à Moysen constitutâ (1).

Difficultates.

I. Obj. 1°: Chaldaei jam ab Alexandri ætate, teste Diodoro Siculo (2), astronomicas observationes servabant quadringentorum septuaginta duorum annorum millium. 2. Herodotus præterea refert, se accepisse à sacerdotibus Ægyptiis à primo ipsorum rege Vulcano 350 reges regnasse usque ad Mœrim, qui juxta illos regnabat 1350 an. ante J.-C. et usque ad Setum alios 541 regnasse per annos 11540; eosdemque ei ostendisse 545 lignea simulacra, imagines præ se ferentia totidem pontificum, qui à patre in filium alter alteri successerat; addebant tanto illo temporis spatio bis solem ortum esse ad occidentem, bis invicem ad orientem occidisse (3); quibus si accedant observationes astronomicæ Indorum atque Sinensium, tantùm non confecta res erit (4). Hæc autem confirmantur ex zodiacis et planisphærio non ita pridem detectis in templis Tentyræ atque Latopolis (Esne), ex quibus patet juxta regulas præcessionis æquinoctiorum à duodecim fermè annorum millibus ea exsculpta fuisse (5). Ergo.

Resp. ad primum, et secundum dist.: Ea referunt remorati historici mendacibus narratiunculis decepti, concedo; veridicis ducti, nego. Ad observationes enim astronomicas Chaldaeorum quod spectat, quæque ad nos pervenerint, La-Place ostendit, eas octingentis annis non excedere æram christianam (6), neque antiquiorem esse astronomiam Ægyptiorum; quæ de ortu et occasu solis ipsi retulerunt, satis ostendunt, quanta fuerit veterum Ægyptiorum scien-

(1) Etsi ex dictis vix quidquam aut nihil omninò his indigeamus, animadvertendum tamen est posse etiam quemque catholicum sequi chronologiam Septuag. vel textûs samaritani, adeoque tam licet, salvâ fide, ponere circiter 4000. an. inter Adamum et J. C. seu æram christianam, quàm 4891, cum P. Tournemine; vel 5199, cum Eusebio Cæs., Beda, et martyrologio Rom. vel etiam 5504, cum Ecclesiâ Alex.: 5508, cum Theophilo Antioch. et chron. Alex.: 5510, cum Ecclesiâ Constantinopolitanâ; 5604, cum Clem. Alex.: 5800, cum Lactantio; 5972, cum P. Pezron; 6000, cum S. Cypriano; 6004, cum Isaaco Vossio; 6011, cum S. Juliano Tolet.; vel 6511, cum Onuphrio Panvino: adeoque si reverâ tantam humani generis antiquitatem certa monumenta demonstrarent, nil inde religio et sacrorum codicum auctoritas detrimenti caperet.

(2) Biblioth. lib. 2, p. 418, ed. Laur. Rhodmani. Hanov. 1604.

(3) Herod. lib. 2, edit. Henr. Stephani 1566. p. 53, et p. 64.

(4) Mirum est quantum tribuat astronomicis observationibus Indorum, Sinensium, etc. Bailly in suo Traité de l'astronomie indienne et orientale, Paris 1787, 4; Conf. Discours préliminaire p. 110 suiv., 129 suiv., 140, etc., ast non leviter vapulat à Delambre, quem inferius proferemus.

(5) Nomine præcessionis æquinoctiorum venit motus penè insensibilis, quem habent stella fixæ ex oriente in occidentem, ejusque circulus completur spatio 25960 an.

(6) Exposition du système du monde liv. 5 ch. 1, p. 294; Conf., Cuvier, Discours sur les révolutions du globe, § 281-295, § 520-526.

tia. Indorum verò tabulas recentiores adhuc esse, ac ipso Ptolomæo posteriores idem clar. astronomus evincit (1). Delambre autem longè probabilius censet Sinenses mutuatos esse suam doctrinam astronomicam ab Indis primò, deinde verò à Mahumedanis (2). Hoc porrò certum est, omnes antiquas observationes, ipsis fatentibus, perisse, nec nisi an. 104 ante Christum Sse-Ma-Tssien nonnulla documenta ac præcepta collegisse ad metiendum planetarum motum, et ad eclipses determinandas (3). Unde nec demonstratur necessitas confugiendi cum Montuclâ vel cum P. Tournemine ad diversas chronologias versionis Alexandrinæ aut codicis Samaritani, ut rationem reddamus observationum Sinensium, quæ factæ perhibentur tum sub Fo-Hi, an. 2858 ante Christum, tum an. 2608 sub Hoang-Hi, ac præsertim eclipsis, quæ contigisse fertur an. 2159 juxta P. Mailla, vel an. 2155 juxta P. Gaubil, quæ cum ab astronomicis oscitantibus vel indoctis Hi et Ho prænuntiata non fuerit, ab Imperatore Tchong-Kang misso contra eos exercitu, capite damnati dicuntur. Quæ certè omnia vel fabulosa, vel saltem valdè incerta sunt (4). Idem præterea Delambre ostendit omnes recensitos populos adhuc in infantia scientiæ astronomicæ versari, nec nisi elementares aliquot atque imperfectas illius notiones habuisse, vel etiam adhuc habere, quæ nec scientiæ nomen merentur (5). His positis ad testimonium Diodori Siculi reponimus ipsum fortasse numeris illis designasse quosdam Chaldaeorum cycles, quos Saros, Neros et Sossos vocabant (6). Observationes Chaldaeorum prolata à Ptolomæo sunt decem eclipsium satis ineptæ, nec antiquiores an. 721 ante Christum (7). De enigmaticâ mysterioque plenâ narratione sibi invicem contradicentium sacerdotum ægyptiorum dicimus nondùm liquidò inter doctos constare,

(1) Ibid. p. 294, ubi rejicit assertiones Bailly, suppresto tamen ejus nomine.

Sic Delambre, Histoire de l'astronomie ancienne. Paris 1817, liv. 1, ch. 1, p. 11 suiv, ubi prolatis ineptissimis astronomicis Ægyptiorum doctrinis concludit:

« Tout ce que nous avons d'ailleurs de l'astronomie des Égyptiens ne prouve que l'ignorance de ces prêtres si vantés. » Quod confirmat cap. 6 ubi agit de Manethone, et ridet de conatibus Bailly. Conf. etiam Cuvier, liv. 2, § 257-280; § 506-519.

(2) Delambre, op. cit., liv. 2, ch. 1, p. 598.

(3) Conf. Gerdil Saggio d'instruz. teolog. de Deo creatore. Cinesi.

(4) Delambre liv. ch. p. 550, suiv.

(5) Ibid. ch. 2 suiv., ubi p. 400, loquens de Historiâ astron. Indorum, Bailly sic scribit de hoc auctore: « Quelquefois et surtout dans ce dernier ouvrage, il s'appuie sur une masse imposante de calculs, dissimulant avec soin tout ce qui pourrait nuire à sa cause, ainsi que les objections qu'on pourrait lui faire et qu'il a dû sans doute apercevoir lui-même. » Conf. quoque, Disc. prélim. p. 17.

(6) Conf. La-Place, Exposition, etc., liv. 5, ch. 1, p. 291.

(7) La-Place ibid. Quarum tres lunæ eclipses præcipuæ sunt, quæque à Babylonensibus observatæ sunt an. 619 et 720 ante æram christ. Conf. etiam Delambre op. cit. liv. 1, ch. 1, p. 4.

quid sibi per illam voluerint; alii enim aliter eam interpretantur, seu potius divinare contendunt. Aliqui suspicantur eam non fuisse nisi sacerdotum illorum sycophantiam, quod quidem mihi omnibus perpensis vehementer probatur (1). Saltem ex parte certè fabulosa est.

Inter eos, qui definire conati sunt epocham zodiacorum et planisphaerii Tentyrensis, tot sententiæ quot capita. Planisphaerium Lutetiam delatum accuratè examinavit Delambre, qui decernere non dubitavit Alexandro M. posterius esse, et præsertim clar. Biot, qui ex accuratis mensuris et calculis deduxit, illud exhibere cœli formam seu statum, prout erat à septingentis ante Christum annis; addit tamen post aram christianam constructum. Et reverà, quæcumque cœli forma seu status ab his monumentis referatur, non ideò sequitur tempore statui illi respondente constructa esse; uti si picta tabula referat antiquum aliquis urbis vel regionis statum, non idcirco illo tempore picta fuit. Verùm hæc disquisitiones ferè inutiles sunt. Architectura enim et sculpta vel picta signa ostendunt ad epocham non valdè remotam pertinere templa Tentyræ et Latopolis. Templi Tentyræ, ubi erat planisphaerium, porticus in quâ adhuc zodiacus superest, sacra erat *Saluti Tiberii*, ut docet græca inscriptio. In minori templo Latopolis (quod jactabant ædificatum saltem an. 2700 vel 3000 ante Christum) adest columna sculpta et picta (et quidem eo stylo, quo proximus zodiacus) anno 10 Antonini, seu an. 140 aræ christianæ. Præterea divisio illa zodiaci, quam putabant solstitium indicare, nullam cum eo relationem habet. Arca cadaveris juvenis defuncti an. 49 Trajani, seu 116 aræ nostræ, præ se fert zodiacum cum distributione signorum ut in templo Tentyræ (2). Quæ omnia

(1) Sic enim loquitur Delambre l. c. p. 44. Hérodote avait appris d'eux (prêtres égyptiens) que le soleil avait changé quatre fois les points de son lever, qui étaient devenus ceux de son coucher; ou Hérodote ne les a pas compris, ou ils étaient des habileurs ignorants, ou bien ils se sont moqués d'Hérodote.

(2) Conf. Biot, Recherches sur plusieurs points de l'astronomie égyptienne. Paris 1825, avant-propos, p. 56 suiv., ubi inter cætera scribit: « Pendant l'impression de l'ouvrage que je soumetts ici au public, deux savants distingués, M. Champollion le jeune et M. Letronne, ont, par des découvertes fort diverses, jeté une lumière toute nouvelle sur l'époque véritable à laquelle ont été faites les sculptures astronomiques de Denderah et de Latopolis.... M. Champollion... a trouvé qu'il reproduisait (l'alphabet hiéroglyphique) les titres et les noms de plusieurs empereurs romains, tels que César, Tibère, Domitien, Claude, etc. Il a cru même reconnaître, sur le contour extérieur du zodiaque circulaire de Denderah, le mot *autocrator*, exprimé dans ce genre de caractères; ce qui établirait que ce monument a été sculpté sous la domination romaine. Le travail de M. Letronne, quoique conduisant à des résultats équivalents, est fondé sur des preuves d'une nature toute différente. Il repose sur la discussion des inscriptions grecques trouvées en Égypte, et dont quelques-unes étaient sculptées sur les temples mêmes de Denderah et de Latopolis. » Ast præstat consulere integrum opus, in quo confutat præsertim Fourier, qui antiquissimam epocham his monumentis assignat.

argumento sunt invictissimo inepta prorsus esse, quæ increduli non ita pridem exinde contra revelationem intorquebant, classicumque canebant, quasi triumphum adversus Mosaicam historiam retulissent. Quàm miseri sunt, geminare prorsus juvat, incredulorum conatus!

II. Obj. : Impossibile est tam angusto temporis spatium, quale ab Adam, seu potius à Noe ad nos usque finxisse supponitur, adeò multiplicari homines potuisse, ut universum terrarum orbem occupaverint. Ergo. — Resp., nego; etenim Eulerus inito calculo ostendit, quod si homines à diluvio, vel à creatione singulis annis (prout tunc temporis fieri poterat) per decimam sextam partem multiplicati fuissent, solà quadringentorum annorum periodo, integer eorum numerus excedere debuisset ingentem summam centum sexaginta sex mille, sexcentum sex decies centena millium, ad quam multitudinem continendam alendamque non sufficeret totius terræque orbis amplitudo (1), cujus quidem calculi veritas confirmatur ex facto multiplicationis Israelitarum in Ægypto (2).

III. Obj. : Nullum saltem est argumentum, quod ex artium et scientiarum ortu et progressu eruitur ad adstruendam generis humani novitatem. Fieri enim potuit, ut ob diversas nobisque incognitas vicissitudines vel generales cataclysmos oblivione penitus obruta fuerint, ac denuò postea ac pluries inventæ (3). Ergo.

Resp. : Nego ant.; ad prob. verò, animadverto 1° hic non agi de possibilitate, sed de facto; ostendant proinde adversarii monumentis certis tum illas vicis-

Conf. insuper Letronne Recherches, etc., p. 180. et in Observations etc., p. 50. Cuvier l. c. § 535-538. Legi etiam possunt D. Testa, Diss. Il zodiaco di Denderah illustr. Roma et Genova 1822. Gussman S. J. Sogli antichi zodiaci d'Égitto traduz. dal ted. Venez. 1802 cum additione traductoris Potzobut S. J. Recherches sur l'antiquité du zodiaque de Denderah etc. Brocchi Biblioteca italiana t. 18, p. 558. Correspond., astronom. du Baron de Zach, vol. 6, n. 5, ubi legitur epistola D. Riccardi cum notis ejusdem Bar. de Zach.

(1) Eulerus, tom. 1. Introduct. exempl. 3, cap. 4 de qualitatibus exponentibus et logarithmis, tum exempl. 4.

(2) Ducentos quindecim annos in Ægypto degit Jacobi familia juxta eruditores chronologos; ita tamen propagata est, ut in exitu Israelitarum ex Ægypto sexcenta et amplius hominum millia et eò amplius fuisse referantur, et ea quidem bellicæ tantum juventutis, demptis nempe mulieribus, pueris et senibus, quibus per sexum aut per ætatem arma tractare minimè licebat, imò et Levitarum viginti duo millibus ad ministerium custodiamque excubantium. Dixi 215 an. Nam an. 450 peregrinationis Hebræorum, de quibus Galat. 3, 17, eruditores chronologi non ad servitatem illorum in Ægypto referunt, sed à promissione repetunt factâ Abrahamo Gen. 12, secundum quam statim à Charan egressus in Chananaeam commigravit. Conf. Jo. Bapt. Riccioli S. J. Chronologia reformata, Bonon. 1669 tom. 1. lib. 6, c. 6, concl. 6, p. 259 seqq. Vid. etiam Petav. de Doctrinâ temp. Antv. 1703, tom. 2, lib. 9, ch. 25.

(3) Bailly, Hist. etc., Celsus apud Origenem lib. 4, n. 20.

situdines, tum generales illos cataclysmos reipsâ locum habuisse, aliòquin nullam vim habet proposita difficultas. Porrò nonnisi unum universalem cataclysmum memorant omnium gentium annales, quem nec antiquissimum jactant. Animadverto 2° nonnullas artes tantæ necessitatis esse ac in usu quotidiano positas, ut datâ etiam qualicumque vicissitudine, nunquam possint obliterari. In quâcumque propterea hypothesi, quin

universum humanum genus perierit, non amplius opus esset, qui vel aratrum inveniret, vel qui nos artem fabrillem doceret, vel qui vitem ostenderet: neque ampliùs in deorum album referretur, qui nos de litterarum usu instrueret (1). Sed hæc satis sunt.

(1) Conf. Brocchi Conchiologia fossile, etc. Introduzione, p. 59 seq., ubi absurdam adversariorum hypothesim abundè confutat.

PARS TERTIA.

De Homine.

Perfecerat operis sui partes omnes, quàm sese Deus ad hominem condendum convertit, perinde ac si illi antea domum extruere atque exornare voluisset: illius enim causâ facta sunt omnia, ut scilicet eorum omnium et usu et contemplatione frueretur; atque hic, veluti per gradus, ad Dei notitiam, admirationem, amorem denique ac prædicationem assurgeret (1).

(1) Communis ac recepta catholicorum sententiâ è sacris litteris deprompta hæc est, Deum hoc universum ad gloriæ suæ manifestationem condidisse. Dicitur enim, Prov. 16, 4 : « Universa propter semetipsum operatus est Dominus. » Attamen ex recentioribus Kantius autumat Deum in constituendo summo mundi creati fine naturarum tantum intelligentium habuisse rationem. Kritik der prakt. Vernunft seu Critica rationis practicæ, p. 255 seqq. Krit. d. Urtheilskr. seu Critica facultatis judicandi, p. 538 seqq., 421 seqq. in eandem sententiâ concesserunt Chr. Will. Snell Drei Abhandlungen, etc., seu : tractatus tres de Materia philosophiæ; tr. duo de Optimismo Lips. 1796 Jacobi Allg. Religion seu Religio gener., p. 416 seqq. Ammon. Summa theol. Christ. p. 151 seqq. Wegscheider Inst. theol., § 96. Horum potius protestantium et rationalistarum vestigiis quàm catholicorum insistere maluit Georg. Hermes, qui in Introduct. philosophicâ Monast. 1819, quæst. 2, § 71, p. 470 repudiata communi theologorum sententiâ, qui affirmant Deum gloriam propriam in creatione rerum veluti finem habuisse, post plura satis obscurè disputata concludit : « Deus itaque creavit hominem propter hominem, et quidem ad ejus felicitatem : nam Deus, ut ens moraliter perfectum et bonum, non potuit ei malè, sed unicè bene velle. Dixi, et quidem ad ejus felicitatem, hoc est, non ad sensibilem felicitatem, nam fructio sensibilis non habet valorem immutabilem pro ente rationali-sensibili, et nunquam erit eo digna, sed ad felicitatem quæ oritur ex convenientiâ moraliter liberè acquisitâ. Cætera omnia super terram non possumus admittère nisi propter hominem facta esse. Homo igitur erit inter omnes creaturas unicum ens, propter quod Deus hunc mundum condidit. » Verùm præterquam quod identica hæc doctrina est cum Kantii cæterorumque rationalistarum placitis, quæ ducunt ad *optimismum*, ut patet ex Wegscheider l. c. exinde oritur, quòd non benè dignoscuntur diversi fines, qui simul confunduntur. Interdum enim *finis* nomine intelligitur *id, cujus obtinendi gratiâ eligitur medium*, et à scholasticis dicitur *finis cujus*; interdum venit *causa finalis*, eò quòd participet rationem causæ.

Quidquid ad philosophiæ ac sacrarum litterarum professores spectat, omninò omittimus : quidquid est

quæ importat influxum in existentiam alterius (Suarez Metaph. disp. 12, sect. 3, n. 5.); rursus finis usurpatur pro eâ ratione aliquid volendi, quæ nomen finis habet, quatenus est aliquid bonum per se appetibile, sed præscindit ab eo, quòd hoc bonum possideatur vel desideretur, et passim dicitur *finis quia*. Præterea finis usurpatur pro subjecto, cui volumus aliquid sive bonum sive malum : atque hic dicitur *finis cui*, qui rursùm in duos distinguitur, ultimum et non ultimum sive proximum. Insuper finis id etiam dicitur, quod alicui volumus : atque hic appellatur *finis qui*. Tandem finis vocatur possessio boni, quod intendebatur, atque hic audit *finis quo*. His positis : 1° Finis creationis mundi per modum causæ à Deo, vel realiter, vel per nostrum cogitandi modum à Deo distinctæ, nullus esse potest. (Conf. S. August. de Genes. cont. Manich. c. 2, p. 316. et quæst. 85, q. 28, p. 211, et S. Th. 1 p., q. 19 ad 5.) 2° Finis creationis, quâ Deus ex nostro intelligendi modo illam voluit, est divina bonitas (Conf. S. Aug. de Gen. ad litt. lib. 1, c. 7, n. 13 col. 121, et de Civ., lib. 11, c. 21, col. 288; necnon S. Th. 1 p., q. 44, ad 4, et cont. Gent. l. 2, c. 55, et alibi passim; Vasquez in 1 p. Disp. 82, c. 2 seq.). 3° Deus in creatione mundi habuit pro *fine cui* omnium ultimo gloriam suam, id est, cognitionem divinarum perfectionum, ex quâ creaturæ intelligentes in Dei laudem assurgunt, quæ est notio propria hujus nominis juxta S. Th. 2-2. q. 152 ad 1. Quod expressè declaratur : Isai. 43, 7; Deut. 26, 19; Ezech. 28, 22; Prov. 1. c., Ps. 18; Baruch 3, 35; Apoc. 1, 8, etc. 4° Deus in constructione hujus terræ et omnium brutorum animalium, quæ in ipsâ sunt, habuit homines pro fine immediato, ut Scripturæ apertè declarant : Ps. 115; Ps. 8; Gen. 1, 26, 28. (Conf. Suar. oper. Sex Dies. lib. 3, cap. 17, n. 15. seqq.; Pallav. Del. bene lib. 2, c. 2 seq.) Hæc enucleatius exponenda erant adversus eos quos omnia permiscere juvat, ut absurda quæque obtrudant, ex quibus deinde pessimæ consecutiones deducuntur, ut videbimus disserendo adversus Bayle, ubi de æternitate poenarum, quæ necessariam habet cum hic dictis connexionem. Videsis Andr. Spagni S. J. Diss. de mundo Romæ 1770. Prop. 9, sect. 1 seqq. Cæterum, cum agatur de re summi momenti nempe de fine hominis et totius universi, nos non piget unum vel alterum ex S. Thomâ depromere argumentum, quò ostendatur adversus Hermes, Deum debuisse omnimò hominem propter se creare, nec alium in hoc sibi finem præstituisse posse, neque in hoc respicere commodum proprium, ut Hermes autumat, sed bonum